

SAMARQAND VILOYATINING SUV VA SUV BOYLIKLARDAN FOYDALANISH BO'YICHA LOYIHALAR

Abduxoliqova Ma'mura Abdusamad qizi

Termiz Davlat Pedagogika Instituti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10119013>

Annotatsiya. Ushbu tezis Samarqand viloyatining suv va suv boyliklardan foydalanish bo'yicha loyihalar. Suv hayot manbayi. Suv resurslaridan mukammal foydalanish va muhofaza qilish.

Kalit so'zlar: Suv, Samarqand viloyatining suv va suv boyliklardan foydalanish bo'yicha loyihalar. Kattaqo'rg'on suv ombori.

WATER AND WATER RESOURCES PROJECTS OF SAMARKAND REGION

Abstract. This thesis is a study of water and water resource utilization projects of Samarkand region. Water is the source of life. Making the best use of water resources.

Key words: Water, Water and water of Samarkand region projects for the use of wealth. Kattakurgan reservoir.

ПРОЕКТЫ ПО ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ВОДНЫХ И ВОДНЫХ РЕСУРСОВ САМАРКАНДСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. Данная дипломная работа представляет собой проект по использованию воды и водных ресурсов Самаркандской области. Вода - источник жизни. Безупречное использование и охрана водных ресурсов.

Ключевые слова: Вода, вода Самаркандской области и проекты по использованию водных ресурсов. Каттакурганское водохранилище.

KIRISH

Suv hayot manbai ekanligini faqat issiq va issiq, quruq iqlim sharoitidagina to'la tasavvur etish mumkin. Xalq iborasi bilan aytganda: qayrda suv paydo bo'lsa, o'sha yerda hayot boshlanadi, suv tugagan yerda esa hayot ham tugaydi. Shuning uchun ham qadim zamonlardan boshlab o'lkamizda suvga hurmat, uni e'zozlash isrofgarchiligiga va ifloslanishiga yo'l qo'ymaslik ruhi hukm surgan. Shu bilan birga < suvday serob bo'l >, < oldingdan oqqan suvning qadri yo'q > va shu kabi iboralar ma'lum sharoiy va davrda o'z < xizmatini > o'tagan.

Ma'lumki, XXI asrdan boshlab suv – oltin, uran, gaz, ko'mir va boshqa foydali qazilmalardan ko'ra qimmatbaho xomashyo hisoblanadi. Samarqand viloyatda suv resurslaridan mukammal foydalanish va muhofaza qilish maqsadida Kattaqo'rg'on suv ombori tashkil etilgan. Kattaqo'rg'on suv ombori – gidrotexnik inshooti, O'zbekistonda birinchi qurilgan suv ombori. Samarqand viloyatining Kattaqo'rg'on shahri yaqinida tabiiy chuqurlikda barpo etilgan.

Kattaqo'rg'on suv ombori Zarafshon vodiysidagi ekin maydonlarini suv bilan ta'minlash va Zarafshon (Qoradaryo) daryosi suv rejimini tartibga soldi, sel va toshqin suvlarini jamg'aradi. 1940-1951 yillar davomida qurilib, foydalanishga topshirildi. Kattaqo'rg'on suv omborining asosiy inshooti kompleksi suv chiqargichli to'g'on, suv keltiriladigan va suv oqib ketadigan kanallardan iborat. 1941-yilda uzunligi 4 km, balandligi 28 m tuproq to'g'on ko'tariladi (keyinchalik to'g'on balandligi 31,5 ga yetkazildi). Suv omborining hajmi yildan-yilga oshirib borildi va 1954-yilda loyihada ko'rsatilgan miqdor – 662 mln. m³ ga yetkazildi. Uzunligi 28

km, suv sarfi 45 m³ /s suv ketiruvchi kanal va uzunligi 15,2 km, suv sarfi 123 m³ /s suv chiqaruvchi kanal qurildi. 1956-yil suv keltiruvchi kanal rekonstruksiya qilinib, uning suv o'tkazish imkoniyati 100 m³ /s ga yetkazildi, o'zani to'g'rilanib, kengaytirildi va o'zanga beton to'shama yotqizildi. Natijada kanal uzunligi 21,2 km ga tetdi.

To'g'on (maksimal balandligi 28,62 m, uzunligi 3915 m) va quloqlarning rekonstruksiya qilinishi natijasida (1968-yilda) Kattaqo'rg'on suv omborining sig'imi 900 mln m³ ga yetkazildi, shundan foydali sig'imi 840 mln m³. Suv yuzasi maydoni 79,5 km². Uzunligi 15 km, maksimal eni 10 km, o'rtacha eni 5,3 km, maksimal chuqurligi 25 m, o'rtacha chuqurligi 11,3 m. Kattaqo'rg'on suv ombori suv bilan Samarqand, Buxoro viloyatlaridagi 94 ming ga yer sug'oriladi va 150 ming ga yerning suv ta'minoti yaxshilangan. Kattaqo'rg'on suv ombori suvi kanal bilan Qoradaryoga quyiladi. Suv omborida baliqchilik tez rivojlandi, yiliga o'rta hisobda 240-250 ta baliq ovlanadi. O'zbekiston Respublikasida qabul qilingan < Suv va suvdan foydalanish to'g'risida>gi qonun (1993-yil 6-may) da qabo'l qilngan.

Qonunga mofiq 106-moddada suvdan oqilona foydalanish va uni muhofaza qilishning iqtisodiy choralari 111 va 112- moddalarida aynan suv resurslaridan mukammal foydalanish va uni muhofaza qilish jadvallarini ishlab chiqish tartibi masalalariga bag'ishlangan. O'zbekistonning kelajak avlodi uchun yer-suv va boshqa tabiiy resurslaridan foydalanishni saqlash maqsadida oqilona samaraligini oshirmoq darkor.

Mamlakatda yashayotgan kishilar va kelajak avlod uchun tabiiy resurslar imkoniyatidan oqilona foydalanish va atrof-muhitni musaffo saqlash talablarini qondirish ijtimoiy – iqtisadiy hayotning barqaror rivojlanishiga asos yaratadi. Mintaqaning yana bir muammosi suvni muhofaza qilish va tejash tabdirlari majmuini amalga oshirish va tejash tadbirlari majmuini amalga oshirish zaruriyati bilan bog'liqdir. Bu tadbirlar suvning isrof bo'lishini eng kam darajaga keltirishni o'z ichiga oladi. Suv tabiiyatning insomyatga bergan eng qimmatbaho boyligi ekan biz un qadrig yetshimiz zarur.

REFERENCES

- 1.X.I. Valiyev, SH.O. Muradov. B.M. Xolbayev. Suv resuslaridan mukammal foydalanish va muhofaza qilish. Toshkent-2010
- 2.Wikipedia
- 3.millicha.uz